

AZ ESKÜDTBÍRÁSKODÁS MAGYARORSZÁGON

Különös tekintettel a büntető perekre

TÓTH MÁTÉ

I. Bevezetés

A magyar jogrendszer számára nem ismeretlen az esküdszék intézménye, még ha lassan száz éve is annak, hogy működésüket ‘ideiglenesen’ felfüggesztették. Az időközben eltelt viszonylag hosszabb időszak miatt a mai kor társadalmának tagjai nem rendelkeznek személyes tapasztalatokkal az esküdszékekkel kapcsolatban, számukra már csak a különböző jogtörténeti munkák maradtak. Sőt megítélésem szerint egyre kevesebben vannak azok is, akik tisztában vannak azzal a ténnyel, hogy igenis létezett hazánkban is esküdtbíráskodás, az nem idegen a magyar jogtól, még akkor is, ha előfordulása elsősorban az angolszász jogrendszerekre jellemző, amiknek Magyarország köztudottan nem képezi részét. Jelen tanulmányommal pontosan ezt az esetlegesen egyesekben meglévő ismerethiányt szeretném pótolni, körüljárva az esküdszék magyarországi működését, különös tekintettel a büntető perekre. Célom, hogy minél világosabban, közérthetőbben mutassam be a magyar jogtörténetnek ezt a szeletét, felkeltve ezzel akár a jogtól távol állók érdeklődését is a téma iránt.

II. Az esküdtbíráskodás kezdetei

„Az intézményt a magyar jog a feudalizmus korától, már a XV. századtól kezdve ismerte. Törvény rendelte el, hogy minden megyében válasszanak négy derék embert, akik az alispánnal és a szolgabírákkal együtt szolgáltathatnak igazságot.”¹ Magyarországon az esküdszék gondolata legelőször a reformkorban merült fel, és annyira kívánatosá vált, hogy az 1843/44. évi országgyűlésen a büntető eljárásjogi törvényjavaslat tartalmazta is, de ez a felsőtábla ellenállásán megbukott. A bevezetése iránti igény azonban töretlen maradt, amit a márciusi 12 pont

¹ KIRÁLY TIBOR: *Büntetőeljárás jog*. Budapest: Osiris, 2008. 115.

közül a nyolcadik ki is fejezett: „Esküdszék, képviselet egyenlőség alapján.”. Ezt az 1848. évi XVIII. tc., nevezetesen a sajtótörvény, ha csak a sajtóvétségek tekintetében is, de teljesítette: „A sajtóvétségek fölött nyilvánosan, esküdszék íté.” Felhatalmazta egyúttal a minisztériumot a múlt országgyűlési javaslat elvein alapján a konkrét szabályok rendeleti úton való kidolgozására. Ez alapján adta ki 1848. április 29-én Deák Ferenc igazságügy-miniszter sajtóesküdszéki rendeletét, amely minden törvényhatóságnál külön esküdszéket szervezett. A szabadságharc következő évben bekövetkező leverése miatt azonban ennek a szabályozásának a gyakorlati alkalmazására nem nagyon került sor, a levéltári adatok szerint 1848-ban az egész országban csak egy érdemi ítéletet és egy eljárást megszüntető határozatot hozott a pozsonyi esküdszék.² Csak a kiegyezést követően vették újból elő az intézményt az 1867. május 17-én kelt 307. sz. I. M. rendelet által, amely a királyi ítéelő tábla, és a királyi kerületi táblák székhelyein (Pesten, Debrecenben, Eperjesen, Kőszegen és Nagyszombaton) állítatott fel esküdszékeket. Azonban ez a szabályozás nem bizonyult megfelelőnek, mert már július 25-én megjelent a pótrendelet az időközben felmerült kételyek tárgyában. Az alkotmányosság újra feltámadásával halomszámra tolultak elő ugyanis a törvények vagy a rendeletek, és ennek a lázas izgalomnak köszönhető, hogy sok esetben pontatlanok voltak. „A sajtó-eljárási rendelet hiányai és homályosságai [is] csakhamar feltűntek. Ezeknek pótlására és magyarázatára aztán egymásután jelentek meg az újabb rendeletek. És ez így tart[ott] [...] több mint egy negyedszázadon át.”³

Jelentősebb előrelépés az esküdszék működésének kiterjesztésével kapcsolatban csak jó két évtizeddel később a bűnvádi perrendtartás kodifikációja során került sor. A reformot célul kitűző javaslatok közül, Csemegi Károly az általa készített 1882. és 1886. évi tervezetekben mellőzte az esküdszéket, tekintettel elsősorban hazánk nemzetiségi viszonyaira, szerinte ugyanis a soknyelvűség a közvetlenség elvének megsértéséhez vezethet. Másrészt politikai természetű ellenvetései is voltak: „Az esküdszék melyet a politikai pártok küzdelme hoz létre, a győztes pártnak lenne kreatúrája, ennek céljait és törekvéseit, nem az igazságot szolgálná.”⁴ Hasonló indokokkal még az 1888. évi változatból is hiányzott az esküdszék a rendes eljárásban, a végül elfogadásra került javaslat azonban, támaszkodva az 1890-es népszámlálás kedvező adataira (a magyarság szaporodott legerősebben), nem látta valósnak a korábban felmerült félelmeket, hogy a politikai, nemzetiségi, felekezeti ellentétek miatt az esküdszék működésképtelen lesz, illetve a műveltségi hiányokat sem tartotta akkorának, hogy

² SARLÓS BÉLA: *Az 1848/49-es forradalom és szabadságharc büntetőjoga*. Budapest: KJK, 1959. 26–45.

³ NAGY SÁNDOR: *Sajtó és esküdszéki törvénykezés*. Nagyvárad: ifj. Berger Sámuel, 1894. IV.

⁴ BÁNÁTI JÁNOS – BELOVICS ERVIN – CSÁK ZSOLT – SINKU PÁL – TÓTH MIHÁLY – VARGA ZOLTÁN: *Büntető eljárásjog*. Budapest: HVG-ORAC, 2009. 395.

akár vidéken ne találjanak elég esküdtképes egyént.⁵ Így a bűnvádi perrendtartásról szóló 1896. évi XXXIII. tc. bevezette az esküdtbíráskodást büntető eljárásjogunkba. Mellette szintén ezt a területet szabályozta az esküdtbíráóságokról szóló 1897. évi XXXIII. tc. is, míg az előbbi az eljárásjogi, addig az utóbbi a szervezeti rendelkezéseket tartalmazta.

Fontos még kiemelni a bűnvádi perrendtartás életbeléptetéséről szóló 1897. évi XXXIV. tc-t, ami az esküdtbíróági hatásköröket szabályozta, ez alapján három hatáskör különböztethető meg: a rendes, a kivételes és a sajtóbíróági. A törvényben meghatározott nyomtatvány útján elkövetett kihágások esetén minden esküdtbíróóság jogosult volt eljárni, ugyanez volt a helyzet a rendes hatáskörbe tartozó esetekben is. Ezzel szemben kivételes és sajtóbíróági hatáskörrel csak a királyi ítélőtábla székhelyén működő esküdtbíróóságok rendelkeztek.⁶ Rendes hatáskörbe tartozott pl. személyes szabadság elleni büntetés, gyilkosság, szándékos emberölés, halált okozó súlyos testi sértés, gyermekrablás, rablás, gyújtogatás, megvesztegetés, míg kivételesbe pl. felségsértés, hűtlenség, lázadás. Továbbá ez a törvény terjesztette ki, mind az 1896. évi XXXIII. tc., mind a 1897. évi XXXIII. tc., mind saját magának a hatályát a magyar állam egész területére, Horvát-Szlavónországok kivételével.

Legvégül az 3300/1898. sz. I. M. rendelet léptette életbe az 1897. évi XXXIII. tc-t 1899. január elsején, míg az 1896. évi XXXIII. tc-t pedig 1900. január elsején, ami után megkezdhatték működésüket az esküdtbíróóságok. „Az esküdtbíróóságok életbeléptetésével új korszak nyílik meg igazságszolgáltatásunkban, mert hiszen az eddig működött esküdtszékek hatásköre csak a nyomtatvány útján elkövetett bűncselekményekre terjedt ki, holott ezentúl [ezen bűncselekményeken kívül] az esküdtek fognak ítélni minden oly büntetés miatt folyamatba tett ügyben is, melyre a törvényben legalább öt évi szabadságvesztés büntetés van megállapítva.”⁷

III. Az esküdtszék megalakításának folyamata

Minden büntető hatáskörrel rendelkező törvényszéknél sor került esküdtbíróóság megszervezésére, amelyek egyenként tizenöt tagból álltak, közülük három bíró és tizenkét esküdt volt. Az elnököt (aki rendszerint a királyi törvényszék elnöke volt) és a helyettesét a királyi ítélőtábla elnöke jelölte ki. A másik két bírót és a két helyettesüket pedig a királyi törvényszék elnöke jelölte ki. Mindegyik egy

⁵ ERDÉLY SÁNDOR: *Törvényjavaslat a bűnvádi perrendtartásról*. Budapest: Pesti Könyvnyomda, 1895. 57–88.

⁶ VARGHA FERENC: *Eljárás az esküdtbíróóságok előtt*. Budapest: Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, 1899. 1.

⁷ VARGHA i. m. V.

év időtartamra szólt, kitételként szerepelt, hogy albíró nem lehetett kijelölni.

Ahhoz, hogy valakiből esküdt válhasson bizonyos feltételeknek kellett megfelelnie, ezek a következők voltak: 1) magyar honos férfi, 2) az alaplajstrom egybeállításának évében a huszonhatodik életévét betöltötte, 3) a magyar nyelvet, illetve Fiumében az olaszt értette, azon írni, olvasni tudott, végül vagy a vagyoni vagy a műveltségi cenzus kritériumainak kellett eleget tennie. 4a) vagy évenként húsz korona egyenes állami adót fizetett, amennyiben adómentességgel bírt akkor ennek megfelelő vagyonnal kellett rendelkeznie, 4b) vagy köztisztviselő, lelkész, a Magyar Tudományos Akadémia tagja, tudor, okleveles volt, vagy valamely felsőbb művészeti, vagy más felsőbb szakiskolát elvégzett vagy az érettségit letette. Oklevelesnek számított a tanár, az ügyvéd, a mérnök, az építész, a hajós a kapitány, a gazdász, a gyógyszerész, a vegyész, az erdész, a bányász, a tanító, a sebész és az állatorvos.

Hiába tett azonban valaki eleget az előbbi feltételeknek, mégse lehetett az esküdtek jegyzékébe felvenni meghatározott esetekben: 1) erkölcsi okokból (általában elkövetett vagy elkövetni vélt bűncselekményekkel összefüggésben pl. aki szabadságvesztés büntetés végrehajtása alatt állt), esetleg a kellő értelem hiánya miatt, 2) az általa betöltött közhivatal okozta összeférhetetlenség miatt került az illető (pl. a miniszter, a főispán) már az esküdtszék megszervezésének a legelején kizárásra az esküdtképes személyek köréből, de szintén kizárták azt is aki napszámos vagy szolga volt.

Egy következő kategóriát képezett a mentességgel rendelkezőknek a köre, akiknél a törvényhozó az általuk hivatásként ellátott feladatokat részesítette előnyben az esküdti munkához képest. Ugyanis nehezen vagy egyáltalán nem lehetett volna őket pótolni, munkából való kiesésük a társadalom számára káros következményekkel járt volna, ilyen mentességgel bírt pl. a lelkész, a néptanító. Szintén mentességgel bírt, aki a hetvenedik életévét betöltötte, illetőleg aki az év folyamán valamely ülősszakban már szolgálatot teljesített, de ő csak az aktuális és a rá következő évben, illetve esetében az igazságügyi miniszter bármelyik évre felfüggeszthette a mentesség igénybevételének a lehetőségét azon törvényszék területén, ahol az esküdtszéket másképpen nem lehetett megszervezni. Szolgálatot teljesítettnek az számított, aki megjelenési kötelezettségének eleget tett, abban az esetben is, ha mást nem is csinált ezen kívül, mert pl. vizszavetették vagy felmentették.⁸

Az előbbi kritériumoknak való megfelelést az összeíró bizottság vizsgálta, aminek három tagja volt: városokban a polgármester; községekben a bírósági elnök; Budapesten a kerületi elöljáró, és a városi törvényhatósági bizottság, illetőleg a városi vagy a községi képviselőtestület, székes fővárosban pedig a kerületi választmány két kiküldöttje. Ez a bizottság állította össze az adott településen

⁸ VARGHA i. m. 131–132.

lakó azon férfiak névjegyzékét, akik esküdtek lehettek és kizáró ok nem állt fenn velük szemben. Fel kellett azonban venni azokat is, akiknek a kizárását nem tudták kétséget kizáróan eldönteni vagy mentességgel bírtak, ilyenkor az okokat mindig feltüntetve. Ennek a névjegyzéknek a következőket kellett tartalmaznia: 1) betűrendben a neveket, 2) a feljegyzettek korát, 3) végzett iskoláját, 4) polgári állását vagy foglalkozását, 5) lakóhelyét, 6) annak összegét hogy mennyi egyenes állami adót köteles fizetni, 7) az országban használatos nyelvek közül melyiket beszéli, melyiket használja többnyire, melyik az anyanyelve, 8) névjegyzékben szereplők közül melyikkel áll olyan rokonságban ami miatt a szolgálati lajstromban nem szerepelhetnek együtt. Ez lett az esküdtek alaplajstroma, amelyet a polgármesternek, a községi bírónak vagy a kerületi előjárónak közhírré kellett tennie a helyben szokásos módon, tizenöt napon keresztül a helyhatóság hivatalos helyiségeiben, még pedig abból a célból, hogy az alkalmas személyek kihagyása, az alkalmatlanok bejegyzése miatt bárki felszólalhasson ez idő alatt. Az esetleges felszólalások ellen nyolc nap alatt bárki észrevételt tehetett.

A törvényszéken (ide kellett az alaplajstromot felszólalásokkal, észrevételekkel együtt megküldeni) ezt követően egy bizottság ült össze, amelynek elnöke a törvényszék elnöke, tagjai pedig egy bíró illetve három bizalmi férfi voltak. Szükség esetén az elnök a kerület, a város vagy a járás közigazgatási főtisztviselőjét is meghívhatta felvilágosító nyilatkozattétel céljából, erre akkor lehetett szükség ha a bizalmi férfiak nem ismerték személyesen az alaplajstromba felvett személyeket.⁹ Bizalmi férfi az a tizenkét fő volt, akiket a törvényhatóság bizottsága egy évre tagjai közül annak megválasztott. Ha egy esküdtbíráóság területén két törvényhatóság volt található, mindkettő hat-hat főt, ha több négy-négy főt választottak természetesen amennyiben egy törvényhatóság területén több esküdtbíráóság volt, mindegyikhez választottak, egyetlen kitétel volt, hogy köztisztviselő bizalmi férfi nem lehetett. Először a felszólalásokat, majd az ezekre adott észrevételeket vizsgálták, ez alapján az alaplajstromra záradékot tettek, amelyben felsorolták azon személyeket, akiket ehhez képest felvettek vagy kihagytak. Második lépésben kiválasztották a következő évre szükséges esküdteket és helyettes esküdteket, figyelemmel azok egyéni képességeire, alkalmasságukra. A kiválasztandók számát minden esküdtbíráósági kerületre az igazságügyi miniszter rendeletben állapította meg. Esküdtnak elsősorban azokat kellett választani, akik nem voltak köztisztviselők, helyettes esküdtnak pedig azokat, akik helyben vagy közeli vidéken laktak. A bizottság zárt ülésen, szavazattöbbséggel határozott, az esküdteket főlajstromba, a helyettes esküdteket helyettes lajstromba vette, elkészítve ezzel az évi lajstromokat. Ezt megküldték a polgármestereknek, a községi bírónak, a kerületi előjárónak, abból

⁹ VARGHA i. m. 135.

a célból, hogy az esetlegesen az alaplajstrom elkészítése óta bekövetkezett halálesetekről, lakhelyváltozásokról, illetve azon körülményekről, amelyek miatt valamelyik évi lajstromba felvett személy az esküdtek jegyzékébe nem vehető fel, tájékoztatást nyújtsanak a királyi törvényszék elnökének. Ekkor kérhetett helyesbítést az is, akinek mentesség miatt erre lehetősége volt és igényt is tartott rá. Ezen ügyekben a királyi törvényszék elnöke végérvényesen határozott, felsorolva az általa végzett helyesbítéseket.

Minden ülősszak előtt a törvényszék nyilvános ülést tartott az elnök és két másik bíró részvételével, amelyre kötelesek voltak meghívni a királyi ügyészséget, az ügyvédi kamarát pedig értesíteni, hogy megbízottal képviseltethesse magát. Ekkor került sor a sorsolásra: a kijelölt bíró felolvasta minden a főlajstromba felvett esküdt nevét, majd urnába helyezte ezeket, majd ugyanezt tette a helyettes lajstrom esetében is, amelyekből az elnök kihúzott harminc esküdtet és tíz helyettes esküdtet. A kisorsolt esküdtek jegyzéke lett a szolgálati lajstrom. Akik mentességüket a sorsolás megkezdéséig érvényesítették, azokra nem terjedt ki a kisorsolás, ha azonban ezzel elkéstek felmentésnek csak akkor volt helye, amennyiben a mentességi ok az előbbi időpont után merült fel. További kikötés volt, hogy ugyanabba a szolgálati lajstromba nem lehetett felvenni egymással a törvényben felsorolt rokonságban állókat (pl. fel-, lemenő ági rokonokat), ilyenkor, akit előbb sorsoltak ki azt vették fel, míg a későbbit ki nem sorsoltnak tekintették. Ha a szolgálati lajstrom készítésekor a főlajstromban ötvennél, a helyettes lajstromban tizenötnél kevesebben voltak, akkor ezen számokig a törvényszék kiegészítette azt az alaplajstromokból, bizalmi férfiak nélkül, három tagú tanácsban. Az így elkészült szolgálati lajstromot az esküdtbíróság elnökének megküldték, aki az ülősszak kezdetéig felmerült kizáró, mentő okok felett véglegesen határozott, és ha valakit kizárt vagy felmentett, az így keletkező hiányt a helyettes esküdtek szolgálati lajstromából a sorshúzás sorrendje szerint kiegészítette.

Az esküdteket pénzbírsággal igyekeztek rábírní a jelenlétre, a szolgálatukra vonatkozó szabályok betartására, pénzbírságot kaptak többek között, ha késve vagy egyáltalán nem jelentek meg, vagy engedély nélkül eltávoztak, alapos okkal azonban kimenthették magukat. Emellett ha elmaradás vagy eltávozás miatt nem teljesítettek szolgálatot, felvették őket a következő évi lajstromba. Szintén pénzbírság járt valótlan mentő ok esetén, vagy ha a kizáró okot szándékosan nem jelentették be, vagy ha bizonyos köteleességek (pl. eskü) teljesítését megtagadták. Aki miatt a főtárgyalást ismételni vagy elnapolni kellett, azt ennek a költségében is marasztalni kellett. Ezekhez azonban azt is hozzá kell tenni, hogy az esküdteknek szolgálatukért napidíj, nem helyben lakás esetén útiköltség is járt.

Az igazságügyi miniszter állapította meg az ülősszakok számát, úgy hogy egy ülősszak lehetőleg tizenöt napnál ne legyen hosszabb. Azonban ha a főtárgyalás az érintett esküdtekkel már elkezdődött, ők kötelesek voltak közre-

működni, még ha szolgálati évükön túl is terjedt a szolgálat. Minden ülősszak végén az esküdtbíráóság elnöke nyilatkozta az esküdtteket, hogy mentességüket igénybe kívánják-e venni. A megtett nyilatkozatokat a szolgálatot teljesítők nevével együtt a törvényszék elnökével közölték. Kivételesen az ügyek száma, fontossága, terjedelme miatt a királyi ítélőtábla a királyi főügyész indítványára rendkívüli ülősszakot rendelhetett el. Ha az igazságügyi miniszter a főtárgyalás esküdtbíráóság székhelyén kívüli tartását rendelte el, a törvényszék új helyettes lajstromot állított össze, lehetőleg azok közül, akik azon a helyen laktak, ahova a főtárgyalás tartását rendelték. Az igazságügyi miniszter elrendelhetette azt is, hogy egy ítélőtábla területén az egymással határos törvényszékeket közös esküdtbíráósági kerületté alakítsák, ilyenkor kijelölte, hogy az üléseket melyik törvényszéknél kell megtartani, kivételt képezett ez alól az ítélőtábla székhelyén lévő törvényszék, amit nem lehetett máshová csatolni.

IV. Főtárgyalás az esküdtbíráóság előtt

Amíg az esküdtbíráóság megalakítására nem került sor addig teendőit az a törvényszék végezte, amelynek a székhelyén működött. Az esküdtbíráóság elnökének egyik legelső feladata volt, hogy a szolgálati lajstromban lévő harminc esküdtet szabályszerűen megidézze. Ezzel egyidejűleg a tíz helyettes esküdtet is értesítette, hogy lehetőleg lakásukon tartózkodjanak, a minél gyorsabb megjelenés érdekében. A szabad mozgásukban ez az értesítés azonban egyáltalán nem jelentett korlátozást, illetve a helyettes esküdt csak látszólag bújhatott ki könnyen a szolgálat alól, de a szabályszerű kézbesítés tág fogalma miatt valójában mégse tudott.¹⁰ Esetleges behívásuk a szolgálati lajstromban lévő sorrend szerint történt. Az elnök az egész eljárás folyamán köteles volt az esküdteknek a hivatásukhoz szükséges útmutatást megadni, kötelességeikre figyelmeztetni őket.

Az esküdtbíráóság az ülősszakban minden hatáskörébe tartozó ügyet elbírált, amelyben a vádhatározatot az ülősszak első napja előtt meghozták vagy a főtárgyalást elrendelték. Kivételt képezett ez alól a rendkívüli ülősszak, amikor is az elnök szabadon utalhatott oda ügyeket.¹¹ Ha az előbb említett határozatokat csak az ülősszak alatt hozták meg, akkor csak a vádlott beleegyezésével (több vádlott esetén mindegyikével, indoklást egyik vádlottnak sem kellett adnia), és a vádló meghallgatása után rendelheték el a főtárgyalást (az ő beleegyezésére azonban nem volt szükség). Felek egyező kérelmére az ügy főtárgyalását a legközelebbi helyett más ülősszakra halaszthatták (más fontos ok esetén, ez kérés nélkül is lehetséges volt).

¹⁰ BALOGH JENŐ – EDVI ILLÉS KÁROLY – VARGHA FERENC: *A bűnvádi perrendtartás magyarázata II*, Budapest: Grill K., 1909. 498.

¹¹ BALOGH – ILLÉS – VARGHA i. m. 499.

Az esküdszék a főtárgyalás megnyitása és a vádlott személyes viszonyaira való kihallgatása után alakult meg, ez mindig nyilvános ülésen, a felek illetve képviselőik együttes jelenlétében, minden ügyre külön történt. De ez előtt az elnök konstataulta, hogy a tárgyalás megtartható-e, magyarán megjelentek-e a felek a tanuk, a szakértők. „Célszerű, ha a döntés megtörténik, mielőtt az esküdszék megalakítottatott volna, nehogy a megalakítással esetleg hiába teljék az idő.”¹² Ezt követően megállapította hány esküdt jelent meg az idézettek közül, ha nem volt jelen huszonhat esküdt, akkor a helyettes esküdtek közül idézett meg annyit, ahánnyal huszonhatnál kevesebben voltak. A másik véglet volt, ha a későbbi főtárgyalásra huszonhatnál többen jelentek meg, ekkor a berendeltetés fordított sorrendjében a helyettes esküdteket elbocsátotta.

Az elnök az eljárás résztvevőihez, így többek között a felekhez, az esküdtekhez hat kérdést volt köteles intézni, amelyek célja a pártatlanság megállapítása volt. Amelyik esküdt ellen valamelyik ok fennállott, az ügy intézésében nem vehetett részt, egyes kizáró okok esetében még az esküdtek lajstromából is törölni kellett. Ugyanis őket már az alaplajstromba sem lett volna szabad felvenni, de elképzelhető, hogy ezek a körülmények később, akár a szolgálati lajstrom összeállítás után merültek fel. Vargha Ferenc szerint a felek is felhozhattak kizáró okot, minden kizárásról a bíróság véglegesen döntött. Ha annyi esküdtet kellett kizárni, hogy huszonnégynél kevesebben maradtak, csak a felek beleegyezése, illetve a főtárgyaláshoz elegendő esküdt estén alakult meg az esküdszék. Ha az előbbi feltételek nem álltak fenn, akkor legalább huszonnégyre kiegészítették a létszámukat. Nem lehetett semmis az eljárás, ha a felek beleegyezését még az megalakulási folyamat legelején kikérték, amikor a legalább huszonhat helyett csak huszonnégyen voltak jelen, mert ha egyiket sem kellett kizárni, akkor a főtárgyalás megtartható volt és a helyettes esküdtek beidézése ilyenkor csak időhúzással járt volna.¹³ A legkisebb létszám, amikor még megalakítható volt az esküdszék a tizenkettő volt, feltéve, hogy nem kellett pótesküdt, az esküdtek kihúzása viszont ekkor sem maradhatott el.¹⁴

Ha az eddig vázoltak végbe mentek, következett a sorsolás, amikor is a kijelölt bíró a nem kifogásolt esküdtek nevét felolvasta, majd urnába helyezte azokat. A felek a kisorsoltak közül annyit utasíthattak vissza, ahánnyal tizenkettőnél több név volt, pótesküdt alkalmazása esetén a visszautasíthatóak száma annyival csökkent ahány pótesküdtre az elnök igényt tartott. A viták elkerülése végett a számokat az elnök állapította meg. A keret felét a vádló, felét a vádlott utasíthatta vissza, ha számuk páratlan volt a vádlott eggyel többet. Több vádlott a visszautasítás jogát együttesen gyakorolhatta (erre meghatalmazottat kijelöl-

¹² DEGRÉ MIKLÓS: *Főtárgyalás az esküdtbíróság előtt*. Budapest: Athenaeum, 1912. 7.

¹³ BALOGH-ILLÉS-VARGHA i. m. 505.

¹⁴ BALOGH-ILLÉS-VARGHA i. m. 511.

hettek), ha azonban nem jutottak egyetértésre, akkor a vádiratban való előfordulásuk sorrendjében, váltakozva tehették ezt meg. A vádlónak kellett először nyilatkoznia, ez a vádlottnak kedvezőbb pozíciót jelentett, mivel visszavethette azt, akit a vádló megtartott, illetve nem kellett azt visszavetnie, akit a vádló már ily módon kiejtett.¹⁵

A sorsolás folyamán az elnök egyenként húzta ki a neveket, megkérdezve egyúttal a feleket, elfogadják-e az éppen kisorsoltat, válaszuk csak „elfogadom” vagy „visszautasítom” lehetett, okot nem volt szabad adni, a nem nyilatkozás elfogadásnak számított. Ennek megváltoztatására egészen a következő név kihúzásáig, illetve a sorsolás befejezettnek nyilvánításáig, de csak egyszer volt lehetőség. Ez a lehetőség látszólag az ellenfél kijátszására volt alkalmas, de mivel ő is módosíthatott, így valójában a kijátszás kizárt volt.¹⁶ Ha kihúztak tizenkét nevet, akiket a felek nem utasítottak vissza, vagy visszautasítási joguk kimerült, és ezt követően kihúzták a tizenkét nevet, az esküdszéket megalakítottanak kellett kimondani. A sorsolásról jegyzéket kellett készíteni, ami az esküdtek majdani szavazásának a sorrendjét határozta meg. Ha látható volt, hogy a főtárgyalás el fog húzódni, egy vagy több pótesküdtet lehetett alkalmazni, ez az elnök szabad belátására volt bízva, ilyenkor tizenkettőnél több nevet húztak ki, akit utoljára az lett a pótesküdt. „[H]a valamelyik rendes esküdt megbetegszik vagy más fontos okból az elnök a szolgálat alól azt felmenti, helyébe a pótesküdt lép be, ki a belépés után rendes esküdtté lesz.”¹⁷ Az előbbi esetben ha nem volt pótesküdt a sorsolást tovább folytatták az előbb kifejtettek szerint, erre akkor nyílt lehetőség, ha a sorsolást még nem fejezték be vagy ha a szolgálati lajstromban szereplők száma még nem lett kimerítve és kéznél voltak az érintettek, további opció volt a helyettes esküdtekkel való kiegészítés. Ilyenkor a főtárgyalást előlről kellett kezdeni. Legutóbbinál a kifogásolás illetve a visszautasítás jogát (ha még nem merítették ki) a határozat kihirdetése után azonnal kellett gyakorolni, és csak a vissza nem utasítottakat idézték a főtárgyalásra, elkerülve ezzel a felesleges időhúzásokat. Ha egy napra több főtárgyalást tűztek ki, az esküdszéket minden ügyben külön kellett alakítani.

A kifogás folytán mellőzött, visszautasított vagy ki nem sorsolt esküdtek, kivéve azokat akiket a lajstromból töröltek, kötelesek voltak a főtárgyalások ideje alatt a bíróság épületében tartózkodni, ha az elnök másként nem rendelkezett. Az esküdszék tagjai, a pótesküdtök ezzel szemben kötelesek voltak a főtárgyaláson jelen lenni egészen az ítélet kihirdetéséig. Vargha szerint a jelenlét kötelessége mindenkire vonatkozott, de más tartalommal.

¹⁵ BALOGH–ILLÉS–VARGHA i. m. 511–514.

¹⁶ BALOGH–ILLÉS–VARGHA i. m. 514.

¹⁷ BALOGH–ILLÉS–VARGHA i. m. 516.

Az esküdtszék működéséhez elengedhetetlen volt az esküdtek illetve a pótesküdtek megesketése, tiszteletben tartva mások vallási meggyőződését, eskü helyett fogadást is lehetett tenni. Vargha szerint a konkrét ügyre vonatkozó köteleességet mindig az eskü határozta meg.¹⁸ Az eskü letévése után elfoglalták helyüket a vádlottal szemközt, következett a tárgyalás. „Az esküdtek meghiteltetése után, egészen az esküdtekhez intézett kérdések javaslatba hozataláig, a tárgyalás ugyanazon szabályok szerint vezetendő, mint a rendes törvényszéki főtárgyalás.”¹⁹ Az elnöknek gondoskodnia kellett arról, hogy a bírák és az esküdtek a nyilatkozatokat, a felolvasott okiratokat megértsék, fordítást azonban csak a megesketett tolmács végezhetett. Tolmácsra nem volt szükség, ha adott nyelvet a bíróság és az esküdtszék tagjai valamennyien értették.²⁰ Az esküdtek a tanúkhöz, a szakértőkhöz a bírókhoz hasonlóan közvetlenül és a feleket megelőzve kérdéseket intézhettek, illetve a bizonyítás kiegészítésére indítványt tehettek.

Bizonyos esetekben a tárgyalást az esküdtek meghallgatása nélkül fejezték be, ilyen volt: 1) a vádlott elhalálása és 2) a vád elejtése, amikor is a bíróság végzéssel, az esküdtek meghallgatása nélkül megszüntette az eljárást. Az esküdteket nem, a feleket viszont meghallgatta, és felmentő ítéletet hozott a bíróság, 3) ha a főtárgyalás alatt kiderült, hogy jogi okból nem lehet marasztalni. Ha nem kellett a tárgyalást az előbbieket miatt befejezni, akkor a vádló megtette az esküdteknek felteendő kérdésekre vonatkozó javaslatait. A vádlott, a védő vagy bármelyik esküdt kifogásolhatták a javaslatokat, indítványozhatták kiigazításukat, megváltoztatásukat vagy új kérdés feltételét kérhették. A megállapított kérdéseket fel kellett olvasni. A kérdéseket a lehető legegyszerűbben kellett feltenni, hogy azokra az esküdtek csak igennel vagy nemmel felelhessenek. Több vádlott vagy több bűncselekmény esetén a kérdéseket mindegyikre külön fel kellett tenni. Külön meg kellett jegyezni, ha egy kérdésre csak akkor kell feleletet adni, ha egy megelőző kérdést bizonyos irányban eldöntöttek. „Az esküdtekhez intézett kérdések az esküdtek határozatának tervezetét képezik.”²¹ A kérdések megállapítását a felek perbeszédei követték, amelyek a bűnösség kérdésével kapcsolatos előterjesztéseket és indítványokat tartalmaztak.

A perbeszédék befejezése után (nem pedig a kérdések megállapítása után, mivel a perbeszédék újabb szempontokat felvethettek ezért utánuk célszerű lehetett kiegészítés megtétele, előfordulhatott az is, hogy a vádló a vádat a kérdések megállapítása után módosította) az elnök a kérdéseket aláírta, majd felolvastatta, ezután következett a fejtegetése. Ez állt egy pozitív részből, ami útmutatást

¹⁸ BALOGH–ILLÉS–VARGHA i. m. 522.

¹⁹ DEGRÉ (1912) i.m. 16.

²⁰ BALOGH–ILLÉS–VARGHA i. m. 523.

²¹ DEGRÉ (1912) i.m. 39.

jelentett az esküdtek számára feladatukról, működésük köréről, magyarázatot a megoldandó jogi kérdésekről (pl. minősítő körülmény, beszámítást kizáró, büntethetőséget megszüntető okok), az alkalmazandó törvényekről, ezeknek és a feltett kérdéseknek a vád tárgyává tett bűncselekményhez való viszonyáról. Illetőleg egy negatív részből, ugyanis a fejtegetésben nem volt szabad véleményt nyilvánítani a bizonyítás eredményéről, a bizonyítékok mérlegeléséről. A fejtegetés terjedelme nem volt meghatározva, de az esküdtek egyéniségére, a kérdés természetére figyelemmel kellett lenni. Ha egy jogi kérdés vitás volt, akkor az elnöknek a szerinte leghelyesebbet kellett az esküdtek elé tárnia, a többit pedig elhallgatnia, másképpen csak összezavarta volna őket. A fejtegetést nem lehetett félbeszakítani vagy felszólalás tárgyává tenni, mivel az ellentétes lett volna a céljával, hogy az esküdtek ennek hatása alatt vonuljanak vissza tanácskozni, ugyanis ez egy pártatlan előadásnak volt tekinthető. Nem kötelezte azonban az esküdteket, mert nekik a 'törvény értelmében' kellett határozniuk, és ők döntötték el, hogy milyen értelmet tulajdonítanak a törvénynek.²²

Miután az elnök befejezte fejtegetéseit, a kérdéseket, a felolvasott okiratokat, a felmutatott bűnjeleket és a kisorsolás sorrendjéről készített jegyzéket átadta a legidősebb esküdtnak. Ezt követően az esküdtek visszavonultak a tanácskozó terembe, ahol először is a legidősebb elnöklete alatt, szóbeli szavazással, egyszerű szavazattöbbséggel megválasztották a főnöküket, akinek a feladata az esküdtek elé terjesztett kérdések felolvasása, a tanácskozás és a szavazás vezetése volt. Ha több egyenlő szavazatú végzett az első helyen, akkor az idősebb lett a megválasztott. A termüket a határozathozatal előtt nem hagyhattak el, továbbá az elnök írásbeli engedélye nélkül mással nem érintkezhetek, kivételt képezett ez alól, ha többségük szerint jogi kérdésben bővebb felvilágosításra volt szükségük. Ilyenkor visszamentek az ülésterembe, ahol az elnök megadta nekik a szükségesnek tartott felvilágosítást, ami után visszavonultak a termükbe további tanácskozás céljából. „A magyar esküdtszék nem követte a francia rendszert, az ún. tény- és jogkérdés szétválasztásával. Az esküdtek mind a tény-, mind a jogkérdésről (milyen bűncselekményt követett el a vádlott) döntöttek [...]”²³

A tanácskozás befejezése után következett az általában előszavas szavazás, még pedig a névhúzás sorrendjében, utoljára szavazott a főnök, ha az egyik esküdt kérte, akkor a szavazás titkos volt. Szavazni az egész kérdésre igennel vagy nemmel lehetett, de a tüzetesen megjelölt részre igen többire nem, válasz is elfogadott volt, erre többnyire rossz kérdésfeltevés esetén kerülhetett sor. A szavazásnál az esküdteken kívül más nem lehetett jelen, még a törvényszék tagjai, de a pótesküdték sem. A szavazás eredményét, illetve, hogy az hány szavazattal született, a főnök a kérdés mellé lejegyezte és csak az utolsó kérdést

²² BALOGH–ILLÉS–VARGHA i. m. 568.

²³ KIRÁLY i. m. 115.

vagy mindegyiket aláírta. Javításra csak az aláírásával ellátott jegyzetben nyílt lehetősége, ha ezt saját igazításának ismerte el, ellenkező esetben a határozat nem volt szabályszerű, az helyesbítésre szorult. A szavazatot egészen addig lehetett megváltoztatni, amíg az esküdtek el nem hagyták a termet. A szavazás lefolyása és a szavazatok aránya titkos volt. „A felek s a főtárgyaláson jelen lévő személyek előtt nem is hirdettetik ki a szavazatok aránya, csak annyiban, amennyiben az a határozat érvényességéhez szükséges.”²⁴ A szótöbbség nem mindig volt elegendő, mert az olyan határozathoz, ami a vádlottat bűnösnek mondta ki vagy a büntetőtörvénykönyv külön rendelkezései értelmében súlyosabb büntetési nemnek vagy tételnek alkalmazását vonta maga után (ilyen pl. a minősítő körülmény) nyolc igen szavazat kellett. Alkalmazták továbbá az *in dubio pro reo* elvét, ugyanis egyenlő számú szavazatnál, a vádlottra kedvezőbb lett határozattá, ezzel kapcsolatban is lehetett az elnöktől felvilágosítást kérni. A főkérdésre nemmel szavazó esküdtek a továbbiakban tartózkodhattak, ilyen esetben szavazatuk a kedvezőbbhez számított. További kérdést azonban csak akkor kellett az esküdteknek megválaszolniuk, ha a vádlottat bűnösnek mondták ki.

A szavazás befejezése után visszamentek a tárgyaló terembe, ahol a főnök az esküdtek jelenlétében, de a vádlott távollétében, ismertette a határozatukat, mivel a bíróság csak ezt követően vizsgálta meg a határozat törvényszerűségét, ezért ekkor még nem volt végleges a határozat.²⁵ A vádlottnak csak akkor olvasták fel a végleges határozatot, ha a bíróság meggyőződött arról, hogy sem helyesbítésnek, sem felfüggesztésnek nincs helye. Ha a határozathoz az egyszerű szótöbbség nem volt elegendő, a főnöknek közölni kellett, hogy azt hétnél több szavazattal hozták, magyarul meg van a legalább szükséges nyolc szavazat, így viszont nem árulta el hányan szavaztak igennel, és a szavazati arányok titokban maradtak. „A [határozat] kihirdetésének jogi jelentősége abban áll, hogy ez a kérdések kiegészítésének vagy új kérdések feltételének végső időpontja.”²⁶

Helyesbítő eljárást lehetett elrendelni a következő esetekben: 1) a határozat alakja szabályszerűtlen volt pl. a kérdés mellett nem volt a határozat feltüntetve vagy a főnök azt nem írta alá; 2) valamely kérdés lényegére nézve homályos volt, nem adta vissza azt az értelmet, amit az esküdtek ki akartak fejezni vele, ilyenkor a kérdést is javítani kellett; 3) hézagos volt a határozat, mert a kérdést nem merítették ki vagy valamire nem válaszoltak; 4) önmagának ellentmondott; 5) egyes esküdtek azt állították, hogy a kihirdetett határozat nem híven tünteti fel az esküdtszék határozatát. A bíróság rendelte el az eljárást, nem az elnök, ez egészen addig volt lehetséges, amíg nem hozott ítéletet. Ezen határozat ellen felfolyamodásnak volt helye, amit a királyi ítélőtábla bírálta el, aki

²⁴ BALOGH–ILLÉS–VARGHA i. m. 581.

²⁵ BALOGH–ILLÉS–VARGHA i. m. 584.

²⁶ DEGRÉ (1912) i.m. 163.

amennyiben a határozatot törvényesnek tartotta, akkor utasította a bíróságot az ítélet meghozására. Az elrendelés után az esküdteknek a határozatot ki kellett javítaniuk vagy egészíteniük, illetve feleletet kellett adniuk a megváltoztatott vagy kiegészített kérdésekre. Nem volt közömbös a kifogás milyensége, mert alaki kifogás esetén, csak a hiányokat javíthatták ki, míg ha az ügy érdemében tévedtek (anyagi tévedés), akkor egészen eltérhettek a korábbi határozattól. Az új határozatot lejegyzésénél ügyelni kellett arra, hogy az előbbi olvasható maradjon. Ha az esküdtek ragaszkodtak határozatukhoz, az ügyet az esküdtbíráóság következő ülészakára kellett utasítani, ez csak anyagi hiba esetén volt lehetséges, mivel az alaki hibát mindig ki kellett javítaniuk. Ragaszkodásuk esetén nem csak az esküdtszékot kellett újraalakítani, hanem a főtárgyalást is előlről kellett kezdeni.²⁷

Ha az esküdtszék a vádlottat bűnösnek mondta ki, és a bíróság valamennyi tagja szerint (az indokban nem kellett egységesnek lenniük) az ügy lényegében a vádlott sérelmére tévedtek, az eljárást felfüggesztették és az ügyet a legközelebbi ülészak esküdtbíráósága elé utasították. „A bírói tanács hatáskörének a másik hatáskör rovására való ez a kiterjesztése a vádlott érdekének esküdtbírói tévedésekkel szemben leendő megvédését célozza.”²⁸ Ilyen határozatot az ítélet kihirdetéséig és csak hivatalból hozhattak, perorvoslással nem lehetett élni vele szemben. Ha az eljárás több önálló bűncselekmény miatt vagy több vádlott ellen folyt, és a tévedés nem mindegyikre vonatkozott, akkor az új esküdtbíráóság elé csak azt kellett utasítani amiben vagy akivel szemben tévedtek. Az új tárgyaláson a régi esküdtek nem vehettek részt, mert nem lehetett esküdt, aki az ügyben mint esküdt már közreműködött. Az új esküdtszék határozata alapján a bíróság köteles volt ítéletet hozni, de nem állapíthatott meg súlyosabb büntetést, mint amit a korábbi határozat alapján lehetett volna kiszabni. Magyarán felfüggeszteni csak egyszer lehetett, és ha ennek eredményeként az esküdtszék egy súlyosabb büntetési tételű bűncselekményben találta bűnösnek a vádlottat, akkor az előző eljárás szerint bűncselekmény büntetési tételét kellett alapul venni a büntetéskiszabás során.²⁹

A bíróság kétféleképpen hozhatott ítéletet: a felek meghallgatás nélkül vagy a felek meghallgatása után. Nélkülük csak felmenteni lehetett: 1) a vádlottat az esküdtszék nem bűnösnek mondta ki, 2) beszámíthatóságát kizáró ok fennfolygására igenlő választ adott. Szükséges volt a meghallgatás, ha bűnösnek nyilvánították a vádlottat, ilyenkor először a vádló terjesztette elő az indítványát a büntetési tételre vonatkozóan, majd a sértett a magánjogi igényét, végül a vádlott és a védője következtek. Az esküdtek határozatát azonban nem volt szabad

²⁷ BALOGH–ILLÉS–VARGHA i. m. 589.

²⁸ DEGRÉ (1912) i. m. 173.

²⁹ BALOGH–ILLÉS–VARGHA i. m. 592.

bírálniuk. Ezt követően a bíróság ítélethozatal céljából visszavonult és ítéletet hozott akkor is, ha az esküdtszék szerint a bűncselekmény nem tartozott az esküdtbíróság hatáskörébe, minősítő, illetőleg súlyosító okokat viszont csak az esküdtek határozata alapján alkalmazhatott. Felmentő ítéletet kellett hoznia akkor is, ha arra a tette, amit a vádlott az esküdtek szerint elkövetett, a törvény nem állapított meg büntetést, ez akkor fordulhatott elő, ha az esküdtek részben igennel, részben nemmel válaszoltak a feltett kérdésre, de akkor is, ha a tettet felmentették és a felbujtót bűnösnek mondták ki, mert ilyenkor a felbujtót fel kellett menteni. Az ítélet meghozatalát és kihirdetését nem lehetett elhalasztani.

V. Változások az esküdtbíróság előtti eljárásban

„Az 1913. [évi XXXIV.] tc. jelentősen visszaszorította az esküdtszékek hatáskörét a politikai bűncselekmények tekintetében, így például kikerült jogkörükből a királyság elleni bűncselekmények esetén való eljárás.”³⁰ Ezt követte az 1914. évi XIII. tc., amely lényegesen átalakította a BP esküdtbíróság előtti eljárást szabályozó rendelkezéseit. Szakított az esküdtek és a bírói tanács egymástól való merev elkülönítésével: 1) megszüntette a főnök tisztséget, helyette az esküdtek tanácskozását a bíróság elnöke vezette, 2) két esküdt az ítélethozatalban is részt vett. „Fenntart[otta] ugyan a kardinális tételt, hogy a ténymegállapítás kérdésében az esküdtek a bírói tanácstól függetlenül döntenek”³¹, de szűkítette az esküdteknek feltehető kérdéseket, ezentúl nem lehetett feltenni az elmeállapotra, a süketnéma vádlott belátási képességére, a súlyosító és enyhítő körülményekre, a közokirattal alátámasztott minősített esetekre, a biztonsági rendszabályok alkalmazására vonatkozó kérdéseket. Módosultak a semmisségi panaszra vonatkozó rendelkezések is, illetve a Kúriának lehetősége nyílt az ítélet megsemmisítésére és új eljárás elrendelésére, „ha arról győződött meg, hogy az esküdtek vagy az eljárás bíróság az ügy lényegében tévedtek”, illet azonban csak hivatalból hozhatott. De a bíróság is felfüggeszthette a további eljárást (csak hivatalból és csak az ítélet kihirdetéséig), ha arról volt meggyőződve, hogy az esküdtek tévedésből hoztak felmentő határozatot, vagy ha az ügy lényegében a vádlott terhére tévedtek, (ez utóbbi már a korábbi szabályozásban is benne volt). További hatáskör elvonást jelentett az 1914. évi XIV. tc., amely például a sajtó útján megvalósított közszemérem elleni vétségeket vette ki az esküdtbíróságok joghatósága alól. Legvégül pedig az 1912. évi LXVIII. tc. felhatalmazása alapján kiadott 6898/1919. M. E. rendelet következett: „Minthogy az esküdtbíróságok megalakítása és működésük ez idő szerint elháríthatatlan

³⁰ MEZEY BARNA (szerk.): *Magyar alkotmánytörténet*. Budapest: Osiris, 2003. 431.

³¹ DEGRÉ MIKLÓS: *Az esküdtbíróság előtti eljárás és a semmisségi panaszra vonatkozó rendelkezések módosításáról szóló törvény*. Pécs: Wessely és Horváth, 1914. 4.

akadályokba ütközik, a minisztérium az igazságszolgáltatás folytonosságának biztosítása érdekében [...]” „[...] az esküdtbíráóságok működését ideiglenesen valamennyi törvényszéknél felfüggeszti [...]” Ez azonban tartósnak bizonyult, mert hiába tartalmazta a BP a vonatkozó szabályokat egészen 1951-ig, (csak az 1951. évi III. tv., az új büntető perrendtartás hatályba lépésével kerültek ki onnan) a felfüggesztést nem szüntették meg. Így gyakorlatilag ezzel az 1919. december 23-án kiadott rendelettel vetettek véget az esküdtszékek magyarországi működésének.

VI. Összegzés

„Az esküdtbíráskodás, [...] a felvilágosodás korának filozófiájára vezethető vissza. E szerint a józan emberi értelem képes megállapítani a való tényállást, a valóságnak megfelelően képes az igazság felderítésére. Éppen azért a bíráskodásba be kell vonni a polgárokat, és csak a jogi kérdéseket kell rábízni a hivatásos jogászokra, a bírákra.”³²

Az esküdtszék erejét abból a védelemből merítette, amelyet a polgárnak politikai perekben az állami szakbíráóság elfogultsága ellen állítólag nyújtott. A büntetőbíró három fő feladata közül: 1) tények megállapítása, 2) jogszabály alkalmazása 3) következmények levonása alapján büntetés vagy felmentés, az elsöre a laikus alkalmasabbnak látszik, mivel tapasztalatait a társadalmi élet közvetlenségéből szerzi, így a bűneset egyediségét jobban meg tudja ítélni a szakbírónál, aki hivatásának gyakorlása miatt elszigetelődik az élettől. Azonban a tény- és jogkérdést nehéz pontosan elválasztani, ezért is bízta a magyar BP az egész bűnösségi kérdést az esküdtekre.³³ A gyakorlat során meg is mutatkoztak a rendszer hibái: előfordult, hogy az esküdtek a főtárgyaláson nyert benyomásaik alapján vagy jogi tévedésből, esetleg attól való félelmükben, hogy a bíróság aránytalanul súlyos büntetést fog megállapítani, a bűnösség kérdésére nemmel feleltek s az ilyen határozattal szemben a bíróság tehetetlen volt. „E bajokat kívánta orvosolni a BPn., de politikai motívumokból eredő buzgalmában oly messze ment, hogy a betegséggel együtt orvul elpusztította a beteget is, aki-vel bátorság hiányában nem mert őszintén szembeszállni.”³⁴ Az így kasztrált esküdtbíráskodás, már csak forma, a népbíráskodást jelentő tartalom nélkül. Vámbéry szerint azonban hibáival együtt is az esküdtszék a legjobb választás, ha a laikusok bíráskodásban való részvételét akarjuk megoldani, hibái csupán szükséges rosszak.

³² KIRÁLY i. m. 115.

³³ VÁMBÉRY RUSZTEM: *A bűnvádi perrendtartás tankönyve*. Budapest: Grill K., 1916. 50–51.

³⁴ VÁMBÉRY i. m. 52.

Az előbbiekkal ellenkező állásponton volt Moór Gyula, aki szerint a laikus bíró legnagyobb hibája, hogy nem rendelkezik sem a törvények ismeretével, sem az azok iránti kellő tisztelettel, sem a jogalkalmazásban való jártassággal. Ezért sem jog-, sem ténykérdést nem dönthet el, de azok eleve nem is elválaszthatóak. A szakbíró főleg a logikai-jogász elemet, a laikus bíró pedig az erkölcsi értékelést képviseli a büntető bírászkodásban. Ezért a bűnösség eldöntése inkább a szakbíró feladata, míg az esküdtbíró megfelelő működési területe csupán a büntetéskimérés lehet, ugyanis érzelmi alapon ítélkezik, ami ezen a téren előny, de hiba a bűnösség kérdésénél. Moór tehát a büntetőbírói funkciókat éppen a fordított módon osztaná meg a szakbírák és az esküdtek között, mint ahogyan az szokásos. De elsősorban az esküdtbíráskodás ellen van, mert szerinte nincs egyetlen olyan szempont sem, amely az esküdtbíráskodás intézményét kielégítően indokolná.³⁵ Hatályos büntetőeljárás törvényünk (1998. évi XIX. tv.) az ülnöki rendszeren keresztül biztosítja a laikus részvételt a bírászkodásban. Eszerint az első fokon eljáró helyi illetve megyei bíróság „egy hivatásos bíróból és két ülnökből álló tanácsban jár el, ha a bűncselekményre a törvény nyolcévi vagy ennél súlyosabb szabadságvesztést rendel”, különösen fontos ügyekben „két hivatásos bíróból és három ülnökből álló tanácsban járnak el.” Az ülnökök azonban rendszerint nem váltak a bírók egyenrangú partnereivé, a tárgyalás folyamán passzivitásukkal tűntek ki, az ítéletalkotásukban az érzelmi elemek nagy súlyt kapnak. Tény viszont, hogy „A klasszikus esküdtbíráóságok Európaszerte tapasztalható visszaszorulása után az ülnök bírászkodás foglalta el a helyüket, igazolván életképességét; ennek feltétele azonban, hogy működésének garanciáit megteremtsék.”³⁶

³⁵ KIRÁLY i.m. 117.

³⁶ MOÓR GYULA: *Az esküdtbíráskodás kérdéséről*. Budapest: Pallas Irod. és Nyomdai Rt, 1933. 5–11.